

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"СТРАХУВАННЯ"**

**для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015

Затверджено на засіданні кафедри управління фінансовими послугами.
Протокол № 7 від 23.12.2014 р.

Укладачі: Смоляк В. А.
Ачкасова С. А.

М 54 Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни "Страхування" для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання / уклад. В. А. Смоляк, С. А. Ачкасова. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 36 с. (Укр. мов.)

Подано завдання для самостійного опрацювання, що сприятимуть набуттю студентами професійних компетентностей фінансового та економічного аналізу в галузі страхування і формуванню вміння вирішення фінансово-економічних проблем розвитку страхових компаній.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030508 "Фінанси і кредит" усіх форм навчання.

Вступ

Інституціональне реформування суспільних, економічних та політичних відносин в Україні і потреби сучасного фінансового ринку підвищують необхідність у страховому захисті фізичних та юридичних осіб.

Ринкова економіка неможлива без розвинутої сфери страхування. Найважливішим чинником у подоланні існуючих проблем у цій сфері є трансформація погляду на страхування як на необхідний атрибут ринкової економіки, піднесення в громадській думці його ролі, відведення страхуванню того місця в ринкових перетвореннях, яке воно має посідати.

Посилення страхового компоненту освіти фінансистів зумовлено зростанням ролі страхування в умовах розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки. Цей клас фінансової діяльності сприяє захисту юридичних і фізичних осіб від втрат, зумовлених ризиковими обставинами, накопиченню резервів, які до використання за призначенням формують короткострокові й довгострокові ресурси, що інвестуються в економіку.

Метою навчальної дисципліни є послідовне формування у студентів основних положень теорії й практики страхування фізичних і юридичних осіб в умовах ринкових відносин.

Організація позааудиторної роботи повинна чітко узгоджуватися із цілями навчання. Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота, яка містить широкий набір різних видів завдань – вивчення літератури, виконання вправ, аналіз конкретних ситуацій.

Це сприяє розвитку в студента нових навичок і вмінь, особливо в частині організації власної роботи, зокрема спрямованої на отримання результату.

Позааудиторне навчання спрямоване на формування та здійснення компетентної поведінки особи під час виконання професійних завдань.

Основні види самостійної роботи: опрацювання та вивчення рекомендованої літератури; вивчення основних термінів і понять; підготовка до семінарських і практичних занять; тестування; контрольна перевірка особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самодіагностики; підготовка до поточного та модульного контролю.

У роботі наведено приклади навчальних завдань. Для додаткового опрацювання студенти отримують набір навчальних завдань в електронному вигляді.

Самостійна робота студента – основний засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Самостійна робота студента належить до інформаційно-розвивальних методів навчання і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Існують такі види самостійної роботи студентів:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів; інші види занять.

2. Поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до контрольних, практичних робіт, колоквиумів, семінарів; виконання типових задач; інші види занять.

3. Вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: проведення практичних занять з елементами творчості; розв'язання нестандартних задач; виконання розрахунково-графічних робіт і курсових проектів; участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуацій; складання рефератів, доповідей, інформацій з заданої теми; інші види занять.

4. Удосконалення теоретичних знань і практичних навичок в умовах виробництва: навчальні практикуми, робота на філіях кафедр; усі види практик; дипломне проектування; інші види занять.

Навчальна дисципліна дає майбутнім фахівцям певні компетентності та вміння, які вони зможуть безпосередньо застосовувати у своїй майбутній професійній діяльності.

Функції, типові завдання діяльності, знання, вміння та компетентності, які формуються у студентів напрямку підготовки "Фінанси і кредит" після опанування тем дисципліни подано у робочій навчальній програмі.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, при виконанні практичних завдань, вирішенні завдань з вибору надання окремих видів страхових послуг, дискусій на семінарських заняттях з перспектив розвитку страхового ринку України, при виконанні індивідуальних завдань.

Для опанування згаданих компетентностей використовуються різні форми проведення занять та контролю знань студентів.

1. Індивідуальний план самостійної роботи

У табл. 1 наведено план самостійної роботи студента з навчальної дисципліни "Страхування".

Таблиця 1

Індивідуальний план самостійної роботи студента

Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю й звітності
Вивчення питань, що винесені на самостійне опрацювання за основною та додатковою літературою, ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати контрольні запитання, здійснити підготовку до практичних та семінарських занять	За розкладом занять	Участь в обговоренні поставлених викладачем питань на лекціях, практичних та семінарських заняттях
Виконання самостійних контрольних робіт	За розкладом занять	Захист самостійних контрольних робіт під час аудиторних занять
Підготовка до виконання контрольних завдань, підготовка до поточного та підсумкового контролю	За розкладом занять	Перевірка правильності виконання завдань

Контроль систематичного виконання самостійної роботи оцінюється за такими критеріями:

- 1) ступінь засвоєння матеріалу навчальної дисципліни;
- 2) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- 3) ознайомлення з основною та додатковою рекомендованою літературою з питань, що розглядаються у рамках дисципліни;
- 4) вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії.

2. Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темами

Змістовий модуль 1 Сутність страхування як економічної категорії

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темою 1 "Сутність та класифікація страхування"

У процесі самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійної роботи, контрольні запитання, виконати самостійну контрольну роботу.

Питання для самостійної роботи

1. Виникнення та розвиток страхування у світі й Україні.
2. Страхування як необхідний елемент розвитку суспільних відносин, інститут соціального захисту та невід'ємна складова ринкової інфраструктури.
3. Ключові відмінності комерційного страхування від соціального страхування.
4. Стан і перспективи розвитку перестраховування та співстрахування.
5. Особливості та порядок перестраховування ризиків у нерезидентів.
6. Самострахування: його переваги, недоліки та перспективи розвитку.

Контрольні запитання

1. У чому полягає необхідність страхового захисту?
2. Які специфічні ознаки має категорія страхового захисту?
3. Дати визначення терміна "страхування".
4. Хто є суб'єктами страхових взаємовідносин?

5. Хто такий страховик та страхувальник?
6. У якій організаційно-правовій формі можна створювати страхові компанії в Україні?
7. Хто такий застрахований та вигодонабувач?
8. Що може бути об'єктами страхування?
9. Які функції виконує страхування?
10. На яких принципах ґрунтується страхування?
11. У чому полягає економічна сутність франшизи?
12. Які види франшизи бувають?
13. Що таке страхова сума?
14. Що означає суброгація?
15. У чому полягає сутність співстрахування та перестрахування?
16. Які існують системи страхування?
17. Як розраховують страхове відшкодування за системою пропорційної відповідальності?
18. Як розраховують страхове відшкодування за системою граничної відповідальності?
19. Яка з систем страхування є найбільш привабливою для страхувальника?
20. Яка з систем страхування є найбільш привабливою для страховика?

Завдання до самостійної контрольної роботи за темою 1

Самостійна контрольна робота за темою 1 налічує дві частини: дослідницьку та розрахункову. Дослідницька частина складається із трьох завдань творчого характеру й охоплює такі питання:

1. Визначити, які послуги надають страхові компанії через мережу Інтернет (онлайн-страхування).
2. Які фактори враховують страхові компанії при встановленні розміру страхового внеску за окремою страховою послугою.
3. Порівняти умови надання страхових послуг через мережу Інтернет на прикладі 10 страхових компаній (окремо для компаній, що надають ризикові види страхування, та компаній зі страхування життя).

Розрахункова частина виконується як розв'язок **ситуаційного завдання**.

Ситуаційне завдання

Порівняти умови використання систем страхування за першим ризиком та пропорційної відповідальності для страхувальника на підставі такої інформації (табл. 2).

Таблиця 2

Вихідні дані для розрахунків

№ п/п	Вартісна оцінка об'єкта страхування, тис. грн	Страхова сума за договором, тис. грн	Збиток страхувальника, тис. грн	Безумовна франшиза, %
1	180	90	75	3
2	150	100	85	2
3	400	250	74	3
4	200	120	72	2
5	550	300	455	3
6	300	200	50	1

Додаткові запитання:

Наскільки б змінився розмір страхового відшкодування, якщо б у договорі була передбачена не безумовна, а умовна франшиза?

Наскільки б змінився розмір страхового відшкодування за системою першого ризику та пропорційної відповідальності, якщо б у договорі не було передбачено франшизи взагалі?

Як повинні були б виглядати вихідні дані, щоб більш вигідною для страхувальника була інша система страхування?

Як повинні були б виглядати вихідні дані, щоб обидві системи страхування для страхувальника мали рівну привабливість?

Методичні рекомендації до виконання самостійної контрольної роботи за темою 1

Розглянути особливості використання онлайн страхування використовуючи офіційні сайти страхових компаній. Оформити роботу у вигляді звіту.

Визначити розмір страхового відшкодування за системою першого ризику, що дорівнює розміру фактичного збитку, але не більше наперед визначеної сторонами страхової суми.

Визначити розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності, що дорівнює розміру тієї частини збитку, в якій страхова сума складає пропорцію відносно оцінки об'єкта страхування і розраховується за формулою:

$$CB = \frac{CC \cdot Z_6}{CB_0}, \quad (1)$$

де CC – страхова сума за договором страхування;
 Z_6 – фактична сума збитку;
 CB_0 – страхова вартість об'єкта страхування.

Література: [2; 3; 9 – 11; 18; 21 – 23; 25; 39 – 43].

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темою 2 "Страховий ринок та його державне регулювання"

У процесі самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативним матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійної роботи, контрольні запитання, виконати самостійну контрольну роботу.

Питання для самостійної роботи

1. Внутрішня система та зовнішнє середовище страхового ринку.
2. Перспективи участі іноземного капіталу на вітчизняному страховому ринку.
3. Характеристика страхового ринку провідних країн світу.
4. Основні положення Концепції розвитку ринків небанківських фінансових послуг України на 2013 – 2014 роки стосовно страхового ринку.
5. Органи управління страховою компанією та їхні функції.
6. Види добровільного та обов'язкового страхування, що підлягають ліцензуванню.

Контрольні запитання

1. У чому полягає сутність страхового ринку? Яка його структура?
2. У чому полягає сутність страхової послуги?
3. Дати визначення суб'єктам страхового ринку.
4. Хто може виступати страховими посередниками?
5. Чим принципово відрізняється брокерська діяльність від агентської?
6. Яку роль виконують професіонали страхового ринку?
7. Що є товариством взаємного страхування?
8. Які існують об'єднання страховиків?
9. У чому полягає сутність перестраховування?
10. Опишіть механізм проведення перестраховування.
11. Які види комісії передбачені в перестраховуванні?
12. У чому полягає сутність факультативних договорів перестраховування?
13. У чому полягає сутність облігаторних договорів перестраховування?
14. У чому полягає сутність факультативно-облігаторних договорів перестраховування?
15. Описати сутність пропорційної форми перестраховування.
16. Описати сутність непропорційної форми перестраховування.
17. У чому полягає сутність та необхідність співстрахування?
18. У яких формах дозволено створювати страхову компанію?
19. Які види діяльності дозволено виконувати страховим компаніям?
20. Як класифікуються страховики за інституційною ознакою?
21. Охарактеризувати сутність організаційно-правових форм, у яких дозволено створювати страхову компанію.
22. Як класифікуються страховики за територією обслуговування, характером виконуваних операцій та за розміром?
23. За якими принципами може будуватися організаційна структура страхової компанії?
24. Чим відрізняються функції філій, представництв та агенцій страхової компанії?
25. Які існують системи роботи страховика зі своїми філіями?
26. Які функції належать до загальних зборів акціонерів?
27. Охарактеризувати основні функції головних органів управління та посадових осіб страхової компанії.
28. Що включає в себе законодавство щодо регулювання страхової діяльності?

29. На яких принципах будуються відносини страховика і держави?

30. Назвіть основні положення державної політики у сфері страхування.

31. Які державні органи виконували функції нагляду за страховою діяльністю? Який орган здійснює ці функції зараз?

32. Які заходи передбачені з ліцензування страхової діяльності?

Завдання до самостійної контрольної роботи за темою 2

Самостійна контрольна робота за темою 2 складається з дослідницької та розрахункової частини. У дослідницькій частині необхідно встановити відповідність типового договору на надання страхової послуги нормативно-правовим вимогам до договору для надання фінансової послуги.

Розрахункова частина виконується як розв'язок **ситуаційного завдання**.

Ситуаційне завдання

Розрахувати та порівняти страхові виплати кожного із співстраховиків за договором співстрахування, який покриває ризики ушкодження об'єкта страхування страховою вартістю S . Страховик А прийняв на себе відповідальність за R_A ризику, страховик В – R_B ризику, страховик С – R_C . Унаслідок страхового випадку об'єкт страхування пошкоджено, збиток дорівнював T . Договором передбачена безумовна франшиза (F).

Вихідні дані для розрахунків наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Вихідні дані для розрахунків

№ п/п	Страхова вартість об'єкта страхування (S), млн грн	Розмір ризику, що прийняв страховик А, сума (R_A), %	Розмір ризику, що прийняв страховик В, сума (R_B), %	Розмір ризику, що прийняв страховик С, сума (R_C), %	Збиток унаслідок страхового випадку (T), млн грн	Безумовна франшиза (F), %
1	200	60	25	15	6	0,5
2	150	50	25	25	8	1
3	400	40	30	30	4	2
4	200	30	25	45	10	3
5	550	70	15	15	2	2,5
6	300	80	10	10	12	1,5

Додаткові запитання:

Наскільки б змінився розмір страхових виплат, якщо б у договорі була передбачена не безумовна, а умовна франшиза?

Наскільки б змінився розмір страхових виплат, якщо б у договорі не було передбачено франшизи взагалі?

*Методичні рекомендації до виконання
самостійної контрольної роботи за темою 2*

Необхідною умовою виконання дослідницької частини завдання є аналіз типового договору на надання страхової послуги (наприклад, договору добровільного страхування фінансового ризику власника нерухомого майна) вимогам статті 6 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг".

Під час розв'язання ситуаційної задачі стосовно договорів співстрахування слід враховувати, що страхові суми, страхові платежі та страхові виплати розподіляються між співстраховиками в певних, заздалегідь обумовлених частках.

Література: [1 – 6; 10; 11; 16; 18; 23; 24; 27 – 33; 39; 42; 44 – 49].

Змістовий модуль 2. Галузі страхування

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темою 3 "Особисте страхування"

У процесі самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійної роботи, контрольні запитання, виконати самостійну контрольну роботу.

Питання для самостійної роботи

1. Характеристика окремих видів особистого страхування, що використовуються у вітчизняній страховій практиці (більшу увагу студенти мусять приділити вивченню особливостей саме тих видів страхування, що найтісніше пов'язані з їхньою майбутньою спеціальністю).

2. Специфічні, комбіновані та нетрадиційні види особистого страхування, що відомі зі світової практики страхування.

3. Місце страхових компаній у реалізації реформи пенсійного забезпечення в Україні.

4. Причини незапитаності та перспективи розвитку медичного страхування в Україні.

Контрольні запитання

1. Що таке особисте страхування та які його особливості?
2. Які підгалузі включає особисте страхування?
3. Які основні відмінності між страхуванням життя та страхуванням здоров'я?
4. У чому полягає сутність страхування життя та його особливості?
5. Які ви можете назвати види страхування життя?
6. У чому полягає сутність страхування від нещасних випадків?
7. Що таке нещасний випадок та які можуть бути його наслідки?
8. Кого захищає страхування від нещасних випадків на транспорті?
9. У чому полягає сутність медичного страхування?
10. Які програми медичного страхування можуть застосовуватися?

Завдання до самостійної контрольної роботи за темою 3

Самостійна контрольна робота за темою 3 складається з дослідницької та розрахункової частини. У дослідницькій частині необхідно порівняти умови надання на прикладі однієї послуги особистого страхування за даними п'яти страхових компаній України.

Розрахункова частина виконується як розв'язок **ситуаційного завдання**.

Ситуаційне завдання

На залізничному транспорті відбувся нещасний випадок, який потім був визнаний страховим випадком. Унаслідок цього **70** пасажирів зазнали травм, серед яких: **10** пасажирів загинуло; **60** пасажирів зазнали тимчасової непрацездатності, з них: **24** пасажири протягом 35 діб, **2** пасажирів – 48 діб, **інші** – 74 доби; інші пасажири отримали 1 групу

інвалідності. Визначити, яку загальну суму страхових виплат повинна сплатити страхова компанія за всіма страховими випадками всім застрахованим пасажиром та їх вигодонабувачам?

Коефіцієнт корегування становить К (табл. 4).

Таблиця 4

Коефіцієнт корегування

№ п/п	1	2	3	4	5	6
К	4	2	1	0,5	2,5	3

Методичні рекомендації до виконання самостійної контрольної роботи за темою 3

Необхідною умовою виконання дослідницької частини завдання є обґрунтування вибору окремої послуги особистого страхування та вибірки страхових компаній для порівняння.

Надати порівняльну таблицю умов надання цієї послуги за запропонованими критеріями.

Під час розв'язання ситуаційної задачі доцільно визначити розмір страхових сум згідно з Постановою Кабінету Міністрів України "Про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті" від 02.03.1993 р. № 155 розмір страхової суми становить на повітряному транспорті – 1 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; на залізничному, морському, внутрішньому водному, автомобільному й електротранспорті – 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Визначити розмір страхових виплат:

а) у разі загибелі або смерті застрахованого внаслідок нещасного випадку на транспорті його спадкоємцям у розмірі 100 % страхової суми;

б) у разі одержання застрахованим травми внаслідок нещасного випадку на транспорті при встановленні потерпілому інвалідності:

I групи – 100 % страхової суми;

II групи – 75 % страхової суми;

III групи – 50 % страхової суми;

в) у разі тимчасової втрати працездатності за кожну добу – 0,5 % страхової суми.

Література: [1; 5; 7; 10; 18; 33; 41; 43].

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темою 4 "Майнове страхування"

У процесі самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійної роботи, контрольні запитання, виконати самостійну контрольну роботу.

Питання для самостійної роботи

1. Характеристика окремих видів особистого страхування, що використовуються в вітчизняній страховій практиці (більшу увагу студенти мусять приділити вивченню особливостей саме тих видів страхування, що найтісніше пов'язані з їхньою майбутньою спеціальністю).

2. Специфічні, комбіновані та нетрадиційні види особистого страхування, що відомі зі світової практики страхування.

3. Особливості страхування окремих видів майна.

4. Роль страхування підприємницьких ризиків у забезпеченні стійкої діяльності підприємств.

Контрольні запитання

1. У чому полягає економічний зміст майнового страхування?

2. Які об'єкти не можуть бути об'єктами майнового страхування (не можуть бути застраховані)?

3. Яке майно юридичних осіб страхується за основним, а яке за спеціальними договорами страхування?

4. На яких типах покриття базується страхова оцінка при майновому страхуванні?

5. Що повинен зробити страхувальник після того, як відбувся страховий випадок?

6. Які види майнового страхування можна назвати та яка їх характеристика?

7. У чому полягають особливості страхування майна громадян?

8. У яких випадках при майновому страхуванні страховик не компенсує збитки страхувальника?

Завдання до самостійної контрольної роботи за темою 4

Самостійна контрольна робота за темою 4 складається з дослідницької та розрахункової частини. У дослідницькій частині необхідно навести: технологію проходження договору страхування майна від моменту подачі заяви та архівного оброблення, до моменту укладання договору; технологію урегулювання питань щодо завданих збитків; технологію виплати страхового відшкодування.

Розрахункова частина виконується як розв'язок **ситуаційного завдання**.

Ситуаційне завдання

Підприємство уклало договір страхування свого майна (основних та обігових коштів підприємства), договір також покриває збитки від змушеного простою підприємства, викликаного страховим випадком. При страхуванні збитків підприємства, пов'язаних зі змушеним простоєм, період відповідальності страхової організації становить три дні. Страхова компанія компенсує збитки підприємства у вигляді неодержаного чистого прибутку, зокрема в перший день простою підприємства компенсується 100 % середньоденного чистого прибутку, в другий і третій дні змушеного простою відповідно 70 % і 15 %. Договір страхування передбачає також виплату страхового відшкодування при втраті майна підприємства або його ушкодженні у результаті стихійного лиха, пожежі й крадіжки (повний пакет ризиків). При страхуванні всього пакету ризиків, передбачених у договорі, надається знижка – 20 % від суми страхового платежу.

Застосовується безумовна франшиза в розмірі 2 % від страхової суми за ризиками "пожежа", "стихійне лихо", "крадіжка".

Визначити:

1. Страхову вартість майна підприємства.
2. Страхову суму при страхуванні майна від стихійного лиха, пожежі, крадіжки.
3. Страхову суму при страхуванні ризику змушеного простою підприємства.
4. Страховий тариф за умови, що страхування здійснюється за повним пакетом ризиків.
5. Суму страхового платежу.
6. Суму страхового відшкодування при завданні збитків у результаті страхового випадку.

Вихідні дані для розрахунків наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Вихідні дані для розрахунків

Показник	1	2	3	4	5	6
Балансова вартість основних коштів підприємства (тис. грн)	23 000	12 000	30 000	36 000	28 000	32 000
Знос основних коштів підприємства (%)	25	15	35	20	15	25
Вартість оборотних коштів (тис. грн)	5 600	7 600	6 800	7 200	5 800	5 200
Чистий середньоденний прибуток (тис. грн)	19	20	21	22	25	30
Тариф зі страхування від стихійного лиха (%)	0,25	0,2	0,24	0,22	0,3	0,32
Тариф зі страхування від пожежі (%)	0,9	0,8	0,95	1	1,1	0,9
Тариф зі страхування від крадіжки (%)	1,8	1,7	1,9	1,5	1,4	1,4
Тариф зі страхування змушеного простою підприємства (%)	0,3	0,5	0,3	0,2	0,4	0,3
Сума збитку (тис. грн)	1 800	2 800	3 800	5 000	1 500	1 900
Страхове забезпечення (%)	75	85	65	70	70	65

Методичні рекомендації до виконання самостійної контрольної роботи за темою 4

Для опису бізнес-процесів надання страховою компанією послуги зі страхування майна використати нотацію EPC, розроблену Інститутом інформаційних систем Університету Саарланда (Німеччина) у співпраці з компанією SAP AG. Ключова особливість EPC діаграм – опис бізнес-процесу як послідовності подій і функцій.

Основні графічні елементи діаграми EPC: функції, події, організаційні одиниці, відповідальні за виконання функцій, інформаційні або матеріальні об'єкти, які використовуються при виконанні функцій, коректори (AND, OR, XOR).

Головною перевагою ЕРС-діаграми є те, що вона дозволяє дуже детально і точно описати виконання бізнес-процесу, показати на діаграмі в графічному вигляді всіх виконавців, всі об'єкти, що використовуються.

Під час розв'язання ситуаційної задачі визначити страхову вартість майна підприємства за формулою:

$$BM = BO_{CH} - Z + BO_6, \quad (1)$$

де BM – страхова вартість майна підприємства;
 BO_{CH} – вартість основних засобів підприємства;
 Z – сума зносу основних засобів підприємства;
 BO_6 – вартість оборотних засобів підприємства.

Розрахувати розмір страхової суми майна підприємства (CC_1):

$$CC_1 = \frac{BM \cdot C3}{100 \%}, \quad (2)$$

де $C3$ – страхове забезпечення, %.

Розрахувати страхову суму при страхуванні ризику змушеного простою підприємства (CC_2):

$$CC_2 = ЧП_1 + 0,7 \cdot ЧП_2 + 0,15 \cdot ЧП_3, \quad (3)$$

де $ЧП_1$ – чистий середньоденний прибуток за перший день;
 $ЧП_2$ – чистий середньоденний прибуток за другий день;
 $ЧП_3$ – чистий середньоденний прибуток за третій день.

Визначити суму страхового платежу з урахуванням знижки ($СП$):

$$СП = (СП_M + СП_{пр}) \cdot C3, \quad (4)$$

де $СП_M$ – сума страхового платежу при страхуванні майна підприємства;

$СП_{пр}$ – сума страхового платежу при страхуванні змушеного простою підприємства;

$C3$ – сума знижки при страхуванні всього пакета ризиків.

Визначити страхове відшкодування (СВ) за системою пропорційної відповідальності за формулою:

$$СВ = \frac{СС \cdot З_6}{СВ_0}, \quad (5)$$

де СС – страхова сума за договором страхування;
З₆ – фактична сума збитку;
СВ₀ – страхова вартість об'єкта страхування.

Література: [5; 8; 10; 15].

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темою 5 "Страховання відповідальності"

У процесі самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативним матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійної роботи, контрольні запитання, виконати самостійну контрольну роботу.

Питання для самостійної роботи

1. Характеристика окремих видів особистого страхування, що використовуються в вітчизняній страховій практиці (більшу увагу студенти мусять приділити вивченню особливостей саме тих видів страхування, що найтісніше пов'язані з їхньою майбутньою спеціальністю).
2. Специфічні, комбіновані та нетрадиційні види особистого страхування, що відомі зі світової практики страхування.
3. Особливості страхування окремих видів відповідальності юридичних осіб.

Контрольні запитання

1. Які види відповідальності можна навести?
2. Що виступає об'єктом страхування при страхуванні відповідальності?

3. Які риси притаманні страхуванню відповідальності?
4. Які підгалузі входять до страхування відповідальності?
5. Охарактеризувати сутність та особливості страхування відповідальності виробника за якість продукції.
6. Охарактеризувати сутність та особливості страхування відповідальності роботодавця.
7. Охарактеризувати сутність та особливості страхування професійної відповідальності.
8. Охарактеризувати сутність та особливості страхування відповідальності за екологічне забруднення.
9. Охарактеризувати сутність та особливості страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
10. Охарактеризувати сутність та особливості страхування відповідальності перевізника вантажів.
11. Охарактеризувати сутність та особливості страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту.

Завдання до самостійної контрольної роботи за темою 5

Самостійна контрольна робота за темою 5 складається з дослідницької та розрахункової частини. У дослідницькій частині необхідно навести технологію надання страховою компанією окремої послуги зі страхування автотранспорту (за вибором студента), що охоплює три етапи, а саме : укладання договору; урегулювання питань щодо завданих збитків; виплата страхового відшкодування.

Розрахункова частина виконується як розв'язок **ситуаційного завдання**.

Ситуаційне завдання

Громадянин уклав зі страховою компанією договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів строком на 1 рік. Договором страхування передбачена франшиза в розмірі **F** % від страхової суми, в межах якого відшкодовується збиток, заподіяний майну потерпілих. Унаслідок ДТП, винуватцем якої був страхувальник, загинула одна особа, іншій постраждалій особі встановлено інвалідність II групи та пошкоджено

автомобіль. Розмір збитку, завданий автомобілю страхувальника та інші вихідні дані для розрахунків наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Вихідні дані для розрахунків

№ п/п	Розмір збитку, завданий автомобілю третьої особи (Т _А), тис. грн	Розмір збитку, завданий автомобілю страхувальника (Т _В), тис. грн	Франшиза (F), %
1	25	80	1
2	35	70	2
3	25	68	1,5
4	55	50	2,5
5	25	70	1
6	15	40	1

Визначити розмір страхового відшкодування, яке має виплатити страховик, та зазначити осіб, яким належить страхове відшкодування.

Методичні рекомендації до виконання самостійної контрольної роботи за темою 5

Для опису бізнес-процесів надання страховою компанією послуги зі страхування майна використати нотацію EPC, розроблену Інститутом інформаційних систем Університету Саарланда (Німеччина) у співпраці з компанією SAP AG. Ключова особливість EPC діаграм – опис бізнес-процесу як послідовності подій і функцій.

Основні графічні елементи діаграми EPC: функції, події, організаційні одиниці, відповідальні за виконання функцій, інформаційні або матеріальні об'єкти, які використовуються при виконанні функцій, коректори (AND, OR, XOR).

Головною перевагою EPC-діаграми є те, що вона дозволяє дуже детально і точно описати виконання бізнес-процесу, показати на діаграмі в графічному вигляді всіх виконавців, всі об'єкти, що використовуються.

Під час розв'язання ситуаційної задачі доцільно визначити, що договори страхування відповідальності можуть покривати збитки, які

виникають внаслідок настання у страхувальника цивільної відповідальності за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю третіх осіб, майну третіх осіб, навколишньому природному середовищу, а також відповідальності, пов'язаної з виконанням договірних зобов'язань, зокрема відповідальності позичальника за непогашення кредиту.

Страхова сума може визначатись у цілому за договором страхування або окремо за переліченими вище видами шкоди. Для страхування відповідальності характерне встановлення різноманітних лімітів відповідальності на один страховий випадок, на одного потерпілого тощо, обмеження максимальної кількості постраждалих осіб, яким відшкодовується шкода. Розрахунок страхових виплат проводиться з урахуванням встановлених лімітів і обмежень аналогічно майновому страхуванню та для відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю, аналогічно особистому страхуванню.

Для розв'язання ситуаційного завдання студенту необхідно ознайомитись з умовами обов'язкових видів страхування на офіційному веб-порталі Верховної Ради України [35; 36; 41].

Література: [33; 35; 36; 41].

Змістовий модуль 3. Основи фінансів страховиків

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темою 6 "Основи актуарних розрахунків"

У процесі самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативним матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійної роботи, контрольні запитання, виконати самостійну контрольну роботу. При засвоєнні матеріалу слід приділити особливу увагу змісту принципу еквівалентності зобов'язань сторін договору страхування, який покладено в основу актуарних розрахунків.

Питання для самостійної роботи

1. Класифікація ризиків економічної діяльності та особливості їх оцінки.
2. Особливості розрахунку тарифних ставок для певних категорій населення, видів діяльності підприємств з високим рівнем ризику та професійної діяльності громадян.

Контрольні запитання

1. У чому полягає сутність страхового ризику?
2. Які риси притаманні страховому ризику?
3. У чому полягає сутність актуарних розрахунків.
4. Назвати основні завдання актуарних розрахунків.
5. Як класифікують актуарні розрахунки?
6. Що таке страхова статистика?
7. Які абсолютні показники використовуються при статистичному аналізі страхової діяльності?
8. Які відносні показники використовуються при статистичному аналізі страхової діяльності?
9. Що таке страховий тариф?
10. З яких елементів складається страховий тариф?
11. Що таке нетто-ставка?
12. Для чого потрібне навантаження у структурі тарифу?
13. Які витрати несе страховик на ведення справи?
14. Охарактеризувати принцип еквівалентності зобов'язань сторін.
15. Яким чином розраховуються тарифи з ризикових видів страхування?
16. Яким чином розраховуються тарифи зі страхування життя?
17. У чому полягає сутність таблиці смертності та для чого вона застосовується?
18. Що таке страховий платіж та як він класифікується?

Завдання до самостійної контрольної роботи за темою 6

Самостійна контрольна робота за темою 6 складається з дослідницької та розрахункової частини. У дослідницькій частині необхідно

зробити порівняльний аналіз тарифної політики організації страхування життя на прикладі п'яти страхових компаній зі страхування життя в Україні.

Розрахункова частина виконується як розв'язок **ситуаційного завдання**.

Ситуаційне завдання

Використовуючи дані, наведені в табл. 7, розрахувати розмір тарифної ставки за ризиковим видом страхування.

Таблиця 7

Вихідні дані для розрахунків

Показник	1	2	3	4	5	6
Кількість укладених договорів страхування	1250	1000	2050	1650	1850	2450
Кількість страхових випадків	105	100	305	204	208	140
Страхова сума за одним договором страхування (грн)	80 000	70 000	60 000	70 000	90 000	80 000
Середнє страхове відшкодування (грн)	45 000	55 000	15 000	25 000	35 000	45 000
Коефіцієнт гарантій безпеки (α (γ))	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64	1,64
Максимально припустимий розмір навантаження (%)	15	10	26	18	25	22

Методичні рекомендації до виконання самостійної контрольної роботи за темою 6

Необхідною умовою виконання дослідницької частини завдання є обґрунтування вибору окремої послуги та переліку страхових компаній зі страхування життя. Надати порівняльну таблицю розміру тарифів.

Під час розв'язання ситуаційної задачі доцільно визначити страховий тариф (тарифна брутто-ставка), що складається з нетто-ставки і навантаження. Нетто-ставка призначена для страхових виплат, а наванта-

ження необхідне для покриття витрат на ведення справи. Структуру тарифної ставки відображено на рис. 1.

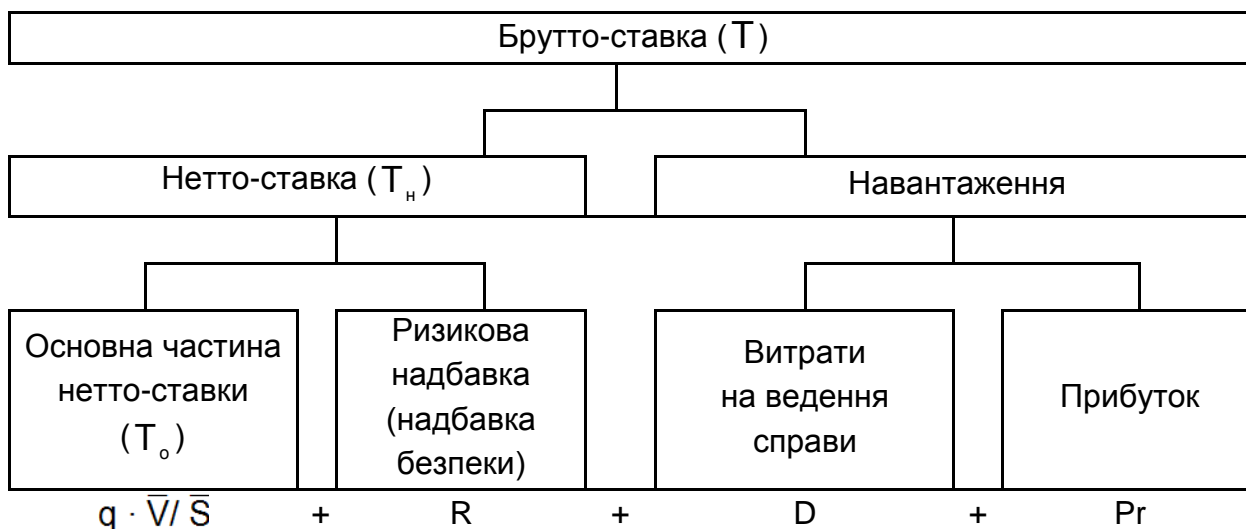

Рис. 1. Структура страхового тарифу

Частка навантаження у тарифі (f) виражається у відсотках від бруutto-ставки. Якщо прибуток прямо в тариф не закладений, то встановлюється лише норматив витрат на ведення справи, який буде дорівнювати f . Питома вага нетто-ставки в бруutto-тарифі називається нормою виплат (H) і також вимірюється переважно у відсотках. Взаємозв'язок між показниками H та f виражається формулою:

$$H + f = 100 \% \quad (6)$$

У процесі аналізу показників страхової статистики рівень виплат зіставляється із нормою виплат, а збитковість страхової суми – з середнім нетто-тарифом, який знаходиться за формулою:

$$\bar{T}_n = \bar{T} \cdot \left(1 - \frac{f}{100}\right) \quad (7)$$

Якщо рівень виплат перевищує норму виплат або фактична збитковість вище середньої нетто-ставки, у страхової компанії існує потреба в аналізі страхового тарифу для недопущення нестачі коштів страхового фонду та його перерахунку.

В основу розрахунку страхових тарифів покладено принцип еквівалентності зобов'язань сторін, який полягає у встановленні рівноваги між внесками страхувальників та страховим забезпеченням, що надається страховиком. У зв'язку з інверсним ціноутворенням

у страхуванні, коли ціна страхової послуги встановлюється раніше, ніж формується її реальна собівартість, основна частина нетто-ставки (T_o) повинна максимально відповідати ймовірній сумі збитку $q \cdot \bar{V} / \bar{S}$, де q – статистична ймовірність страхового випадку, тобто частота настання.

Ризикова надбавка враховує ймовірні відхилення страхових виплат у страховика відносно їх середнього значення за портфелем договорів. Ризикова надбавка розраховується за формулою:

$$R = T_o \cdot \alpha(\gamma) \cdot \sqrt{\frac{1 - q + (\sigma_v / \bar{V})^2}{N \cdot q}}, \quad (8)$$

де σ_v – середньоквадратичне відхилення страхових виплат.

За відсутності даних про середньоквадратичне відхилення страхових виплат ризикова надбавка визначається таким чином:

$$R = 1,2 \cdot T_o \cdot \alpha(\gamma) \sqrt{\frac{1 - q}{N \cdot q}}, \quad (9)$$

де $\alpha(\gamma)$ – коефіцієнт, що залежить від гарантії безпеки γ . Значення $\alpha(\gamma)$ наведено в табл. 8.

Таблиця 8

Значення коефіцієнта $\alpha(\gamma)$, що залежить від гарантії безпеки (γ)

γ	0,84	0,90	0,95	0,98	0,9986
$\alpha(\gamma)$	1,0	1,2	1,645	2,0	3,0

Гарантія безпеки – це ймовірність того, що нетто-премій буде достатньо для здійснення страхових виплат.

Нетто-ставка (T_n) отримується шляхом підсумовування основної нетто-ставки та ризикової надбавки:

$$T_n = T_o + R. \quad (10)$$

Брутто-ставка обчислюється за формулою:

$$T = T_n / (1 - f / 100), \quad (11)$$

Література: [1 – 5; 8; 12 – 15; 19 – 22; 27 – 29; 37; 49].

Методичні рекомендації щодо самостійної роботи за темою 7 "Фінанси та фінансова надійність страховиків"

У процесі самостійної роботи за цією темою необхідно ознайомитись з основними питаннями лекційного матеріалу, з основною та додатковою літературою, законодавчими і нормативними матеріалами, інформацією ресурсів мережі Інтернет, а також опрацювати питання для самостійної роботи, контрольні запитання, виконати самостійну контрольну роботу.

Питання для самостійної роботи

1. Рейтингові підходи до визначення надійності страхових компаній.
2. Альтернативні методи розрахунку резерву незароблених премій (інші, ніж описані в Законі України "Про страхування").
3. Порядок формування статутного фонду страховиків у різних країнах світу.
4. Особливості оподаткування страхових компаній.
5. Методичні підходи до вибору страхової компанії-партнера на основі її фінансової надійності.

Контрольні запитання

1. Що характеризує фінансова надійність страховика?
2. Чим забезпечується фінансова надійність страховика?
3. Що означає платоспроможність страховика?
4. З чого складається страховий портфель страхової компанії?
5. Якими є умови забезпечення платоспроможності страховика?
6. Що таке фактичний та нормативний запаси платоспроможності і як вони визначаються?
7. У чому полягає сутність страхових резервів?
8. На які види резервів поділяються страхові резерви?

Завдання до самостійної контрольної роботи за темою 7

Самостійна контрольна робота за темою 6 складається з дослідницької та розрахункової частини. У дослідницькій частині необхідно визначити переваги та недоліки можливостей банківської системи для забезпечення ефективного розміщення страхових резервів страхових компаній.

Розрахункова частина виконується як розв'язок **ситуаційного завдання**.

Ситуаційне завдання

Розрахувати динаміку страхових резервів страхової компанії на 01.04.2014 р. та 01.05.2014 р. Графік надходжень страхових платежів, ризик яких ще не вичерпався, наведено в табл. 9.

Таблиця 9

Графік надходжень страхових платежів

Дата	Страхові платежі, тис. грн	Дата	Страхові платежі, тис. грн
06.11.2013	<u>230</u>	10.02.2014	<u>415</u>
21.11.2013	<u>210</u>	19.03.2014	<u>167</u>
22.12.2013	<u>520</u>	06.04.2014	<u>220</u>
26.12.2013	<u>234</u>	22.04.2014	<u>640</u>

Коефіцієнт корегування становить К (табл. 10).

Таблиця 10

Коефіцієнт корегування

№ п/п	1	2	3	4	5	6
К	2,5	2	1	0,5	1,5	3

Методичні рекомендації до виконання самостійної контрольної роботи за темою 7

Надати порівняльну таблицю переваг та недоліків можливостей банківської системи для забезпечення ефективного розміщення страхових резервів страхових компаній.

Згідно із Законом України "Про страхування", резерв незароблених премій визначається методом "1/4". Величина резервів незароблених премій на будь-яку звітну дату встановлюється залежно від часток надходжень сум страхових платежів, з відповідних видів страхування в кожному місяці з попередніх дев'яти місяців і обчислюється в такому порядку: частки надходжень сум страхових платежів за перші три місяці розрахункового періоду множаться на одну четверту; за наступні три місяці – на одну другу; за останні три місяці розрахункового періоду множаться на три четвертих. Одержані добутки додаються.

Література: [4; 21; 23; 34; 38; 42; 44].

3. Рекомендована література

Основна

1. Базилевич В. Д. Страхування : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Р. В. Пікус ; за заг. ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
2. Ротова Т. А. Страхування : навч. посіб. / Т. А. Ротова. – К. : КНТЕУ, 2006. – 400 с.
3. Смоляк В. А. Страхування : навч. посіб. / В. А. Смоляк, Є. Ю. Кузькін. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 272 с.
4. Страхування : підручник / С. С. Осадець, Т. М. Артюх, В. Л. Бабко та ін. ; за заг. ред. С. С. Осадця. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
5. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко та ін. ; за заг. ред. Н. М. Внукової. – Х. : Бурун Книга, 2009. – 656 с.

Додаткова

6. Базельський Комітет. Кредитні рейтинги та додаткові джерела інформації про кредитоспроможність // Фінансовий ринок України. – 2006. – № 5. – С. 34–37.
7. Баклаженко С. Страхова система України / С. Баклаженко // Страхова справа. – 2006. – № 3. – С. 54–58.
8. Белянкін Г. А. Платежеспособність страхової компанії / Г. А. Белянкін // Фінанси. – 2006. – № 5. – С. 45–49.
9. Внукова Н. Н. Кредитно-рейтингова оцінка страховщиків / Н. Н. Внукова, Н. І. Притула // Страхування в Білорусі. – 2008. – № 2 (63). – С. 11–14.
10. Вовчак О. Д. Страхування : навч. посіб. / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ-2000, 2004. – 480 с.
11. Временко Л. В. Регулювання страхової діяльності – взгляд страховщиків / Л. В. Временко, Д. Кондратенко // Insurance TOP. – 2005. – № 4 (12). – С. 8–10.
12. Кінаш О. М. Основи актуарних розрахунків : навч.-метод. посіб. / О. М. Кінаш, В. М. Сороківський, М. В. Папка (Сороківська). – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 188 с.
13. Ковтун І. О. Основи актуарних розрахунків : навч. посіб. / І. О. Ковтун, М. П. Денисенко, В. Г. Кабанов – К. : ВД "Професіонал", 2008. – 480 с.
14. Козьменко О. В. Актуарні розрахунки : навч. посіб. / О. В. Козьменко, О. В. Кузьменко. – Суми : Університетська книга, 2011. – 224 с.

15. Корнилов И. А. Основы страховой математики : учеб. пособ. для вузов / И. А. Корнилов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 400 с.
16. Орланюк-Малицкая Л. А. Платежеспособность страховой организации / Л. А. Орланюк-Малицкая. – М. : АНКЛП, 2007. – 280 с.
17. Основы фінансового моніторингу фінансових послуг : навч. посіб. / Н. М. Внукова, Н. В. Кузьминчук, В. А. Смоляк та ін. ; за заг. ред. Н. М. Внукової. – К. : КНТ, 2008. – 136 с.
18. Страхова справа. Інтегрований навчальний комплекс : підручник. Автоматизована система навчання на CD та Інтернет-портал : У 2 кн. Кн. 1 : Страхування. Страхові послуги / В. Т. Александров, О. М. Бандурка, О. І. Ворона та ін. – К. : НВП "АВТ", 2003. – 640 с.
19. Ткаченко Н. В. Досвід оцінювання міжнародними рейтинговими агентствами фінансової стійкості страховиків / Н. В. Ткаченко // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 1. – С. 69–83.
20. Ткаченко Н. В. Новітні підходи до оцінки платоспроможності страхових компаній в рамках Solvency II / Н. В. Ткаченко // Банківська справа. – 2010. – № 4. – С. 62–71.
21. Ткаченко Н. В. Рейтинг фінансової стійкості страхових компаній та основні підходи до його класифікації / Н. В. Ткаченко // Світ фінансів. – 2009. – №4 (21) – С. 182–190.
22. Управління розвитком ринків фінансових послуг : монографія / Н. М. Внукова, В. А. Смоляк, Ж. О. Андрійченко [та ін.] ; наук. ред. та кер. кол. авт. д-р екон. наук, проф. Н. М. Внукова ; Харківський національний економічний ун-т. – Х. : АдВА, 2009. – 195 с.
23. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку : монографія / В. М. Фурман. – К. : Наукова думка, 2006. – 334 с.
24. Шумелда Я. Страхування : навч. посіб. / Я. Шумелда. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Тернопіль : Джура, 2006. – 497 с.

Ресурси мережі Інтернет

25. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
26. История и аналитика страхового рынка Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.forINSURER.com.
27. Огляд страхового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html>.
28. Офіційний веб-сайт Ліги страхових організацій України. – Режим доступу : <http://uainsur.com>.

29. Офіційний веб-сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу : www.nfr.gov.ua.

30. Офіційний веб-сайт Української федерації ubezpieczenia. – Режим доступу : <http://www.ufu.org.ua>.

31. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

32. Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова КМУ від 14.08.1996 р. № 959 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/959-96-p>.

33. Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками : Постанова КМУ від 18.12.1996 р. № 1523 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1523-96-p>.

34. Положення про порядок формування, розміщення та обліку страхових резервів з видів страхування, інших, ніж страхування життя : Наказ Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю від 24.05.1997 р. № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0221-97>.

35. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2002 р. № 733 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/733-2002-p/print1374846825090110>.

36. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 р. № 402 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/402-2002-%D0%BF>.

37. Порядок складання звітних даних страховиків : Розпорядження Держфінпослуг України від 03.02.2004 р. № 39 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/217.html>.

38. Правила розміщення страхових резервів зі страхування життя : Розпорядження Держфінпослуг України від 26.11.2004 р. № 2875 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/-laws/show/z1626-04>.

39. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

40. Про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.1993 р. № 155 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/155-93-п>.

41. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.

42. Про страхування : Закон України від 07.03.96 № 86/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

43. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.

44. Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків : Розпорядження Держфінпослуг від 17.03.2005 р. № 3755 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/files/RK-3775.pdf>.

45. Фориншурер – страхование в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://forinsurer.com>.

46. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

47. Insurance Top [Electronic resource]. – Mode of access : <http://insurance-top.com>.

48. Sigma insurance research [Electronic resource] / Swiss Re. – Mode of access : <http://www.swissre.com/sigma>.

49. The Human Mortality Database [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.mortality.org>.

Додатки

Додаток А

Вимоги до оформлення та критерії оцінювання самостійної контрольної роботи

У процесі виконання контрольної роботи студент повинен ознайомитись з літературними джерелами, знати методику здійснення необхідних економічних розрахунків. При цьому робота має носити творчий характер і бути спрямованою на вирішення певної проблеми чи на висловлення особистого погляду на проблему, яке розглядається в роботі.

Контрольна робота складається з титульного аркушу, змісту, основної частини, списку використаної літератури та додатків. Робота оформлюється на аркушах формату А4 та переплітається у прозорий швидкозшивач.

Титульний аркуш повинен містити стандартну інформацію. Зміст містить найменування усіх структурних елементів та їх початкових сторінок. Оскільки контрольна робота складається з непов'язаних між собою структурних елементів, вступ до неї не потрібен. Основна частина складається з двох частин: дослідницької та розрахункової. Список використаної літератури складається з законодавчо-нормативних документів, навчальної літератури, спеціальної літератури, періодичних видань (журнали, часописи та ін.). Кількість джерел не обмежується. У переліку подаються лише ті джерела, на які наявні посилання за текстом роботи, тобто на кожне джерело, що міститься у списку має бути посилання за текстом роботи. У додатках міститься фінансова звітність, статистичні та допоміжні дані, ілюстративний матеріал виконаного дослідження.

Обсяг дослідницької частини повинен становити приблизно 15 сторінок. Робота має бути оформлена охайно із додержанням вимог щодо оформлення.

Самостійна контрольна робота за кожною темою оцінюється в два бали. Оцінювання роботи визначається викладачем під час індивідуальної співбесіди зі студентом.

Зміст

Вступ.....	3
1. Індивідуальний план самостійної роботи.....	5
2. Методичні рекомендації з вивчення питань з самостійної роботи	6
3. Рекомендована література.....	29
4. Додатки.....	33

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до самостійної роботи
з навчальної дисципліни
"СТРАХУВАННЯ"**

**для студентів напряму підготовки
6.030508 "Фінанси і кредит"
усіх форм навчання**

Укладачі: **Смоляк Віктор Анатолійович**
Ачкасова Світлана Анатоліївна

Відповідальний за випуск *Внукова Н. М.*

Редактор *Лященко О. Г.*

Коректор *Маркова Т. А.*

План 2015 р. Поз. № 33.

Підп. до друку 03.08.2015 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 2,25. Обл.-вид. арк. 2,81. Тираж 100 пр. Зам. № 126.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*